

Nr 374.

Av herr **Hage m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 90, angående kolonisation å kronoparker i Norrland och Dalarna.

I proposition nr 90 har Kungl. Maj:t upptagit till slutlig behandling den särskilt under de senare åren synnerligen mycket omdiskuterade frågan om åstadkommande av ändrade bestämmelser rörande kolonisationen å kronoparker i Norrland och Dalarna. Det gäller alltså nu för riksdagen att taga ståndpunkt till de riktlinjer, som regeringen framlagt för lösande av denna fråga.

Då riksdagen går att göra detta, måste den enligt vårt förmenande främst resolut visa bort den oförstående och mot hela kolonisationen i fråga fientliga agitation, som under senare tider framkommit bl. a. från den s. k. skattebetalarnas förening. En uppfattning, gående i stil med vad som från detta håll framkommit och byggande sin mening på tvärsäkra påståenden om, att hela den ifrågavarande kolonisationen totalt misslyckats — ett påstående, som i sin tur bl. a. grundar sig på det obestridliga faktum, att en del kolonister placerats ur försörjningssynpunkt på en olämplig plats samt på ett eller annat missgrepp i övrigt, som kommit att vidlåda kolonisationsverksamheten, varur dock ej kan dragas så vittgående och generella konklusioner — leder nämligen knappast fram till något annat än, att kolonisationen i fråga helst bör alldeles avstanna eller åtminstone ej alls göras sådan, att den lockar nya bebyggare till ödemarkerna.

Men var stode vårt land, om en sådan grundåskådning att en kolonisation av obygd ej borde ske, fått göra sig gällande under gångna tider? Jo, stora bygder, som nu rymma en idog befolkning, som reder sig även om det endast är fråga om en mycket tarvlig bärgning, skulle då alltjämt ha varit ödemark och det befolkningsöverskott, som nu i viss utsträckning erhållit bärgning, hade då antingen emigrerat eller också utgjorde detsamma en ökad nationell tunga för landet, eftersom befolkningstillväxt utan en motsvarande ökning av försörjningstillfällena alltid leder till ett dylikt resultat.

Det är detta faktum, som främst träder i förgrunden vid diskuterandet av hela detta problem. Och problemet om befolkningsöverskottet bliver som bekant för varje år som går ett allt mera brännande problem. Den nuvarande situationen inom detta område kan lämpligast karakteriseras genom en bild. Man tänker sig en vattensamling. Till denna flödar alltjämt

ymnigt med vatten från ovanliggande nederbördsområden. Men från vattensamlingen finnes också avlopp, främst i form av tvenne betydande avloppsleder. Men så en dag sker det en naturrevolution och de bägge avloppslederna tilltäppas. Tillflödet till vattensamlingen fortsätter dock alltjämt, och en dag sker det kanske en katastrof — om man ej söker åstadkomma nya avlopp för det tillflödande vattnet.

De bägge avloppsflöden, som hittills avlett befolkningsöverskottet, ha främst varit emigrationen och den sig utvecklande industrin. Men det är nu en mycket allmän uppfattning, att möjligheterna att bortleda eller få sysselsättning för befolkningsöverskottet på de vägarna nu äro mycket små. Andra utvägar *måste* sökas. Då anmäler sig bl. a. den utvägen, som består i en överföring av härför lämpliga befolkningsselement till jordbruket, om vilken näringsgren man visserligen har den uppfattningen, att den ej kan mottaga huru mycket tillskott av arbetskraft som helst — ja, man kan till och med säga, att dess förmåga i nämnda hänseende är ganska begränsad, eftersom avsättningen av jordbrukarnas produkter utöver den egna konsumtionen är beroende av industribefolkningens m. fl. befolkningsgruppers antal — men som likväl i detta avseende utmärker sig för en större elasticitet än en del andra näringsgrenar.

Det är från denna utgångspunkt och som ett led i detta placering av befolkningsöverskottet, som man måste se det nu föreliggande förslaget till kolonisation å kronoparker i Norrland och Dalarna. Detta förslag avser ju att — efter en tid av experimenterande — bringa stadga samt fasta och bestämda föreskrifter och regler för den kolonisation på kronoparker i Norrland och Dalarna, som pågått under en längre tid och som är avsedd att alltjämt pågå inom dessa trakter och därigenom uppsuga någon del av det inom nämnda landsdelar konstaterade befolkningsöverskott, som uppstått och antagligen kommer att uppstå på grunder, som ovan omnämnts.

Och tillvaron av detta befolkningsöverskott har konstaterats icke minst inom området för denna planerade verksamhet. Särskilt om det gäller framtiden, så kan man hänvisa till att det nu framförts en del planer, exempelvis i övre Norrland, på nedläggande av en del sågverksindustri m. m. samt på koncentrerande av denna industri, vilket medför ytterligare minskning av arbetstillfällena, vilket allt — förutom maskinteknikens arbetskraftsbesparande anordningar — talar sitt tydliga språk om önskvärdheten och lämpligheten av att göra något för det befolkningsöverskott, som redan är ett beklagligt faktum och som kan komma att i en nära framtid i ännu högre grad uppstå.

Och därvid kan det nog även förtjäna framhållas, att ökade möjligheter till erhållande av ett mindre jordbruk för stora delar av den befolkning, som kan drabbas av denna utveckling i Norrland, är en ganska naturlig utväg, eftersom stora delar av dessa befolkningsgrupper ej definitivt avskurit de band, som genom födsel och vanor bundit dem samman med jordbrukarebefolkningen och jordbrukarnäringen, vilket däremot givetvis skett med av-

seende på en hel del industriarbetare, sysselsatta i verkstads- och fabriksindustri i södra och mellersta Sverige.

Men det är som bekant ej endast med tanke på dessa förhållanden, som kolonisationen på kronans mark i Norrland kommit till stånd. Bakom denna kolonisation har som mycket vägande motiv legat även tanken att utvidga bebyggelsen från de nu kultiverade trakterna till nya områden -- det är alltså samma verksamhet, som staten här vill giva fart åt, som pågått sedan århundraden tillbaka i södra och mellersta Sverige och som där nu är, i stort sett, ett avslutat faktum. Och slutligen ligger som bekant bakom statens verksamhet på detta område behovet för kronan att ha tillhands arbetskraft och beredskapsmanskap på statens skogar för de arbeten, som där pågå och alltjämt måste komma att pågå.

Kolonisationskommittén, som år 1922 avgav sitt betänkande i den fråga, som nu framlägges till riksdagens granskning, utgår i sin framställning i stort sett från ovan nämnda utgångspunkter. Regeringsförslaget torde också, i stort sett, vila på ovannämnda förutsättningar. I en punkt torde emellertid regeringsförslaget skilja sig från den uppfattning, som ligger bakom kolonisationskommitténs förslag. Sistnämnda förslag utgår synbarligen från den uppfattningen, att man i fortsättningen måste tänka sig en omfattande kolonisationsverksamhet, grundad på det förhållandet, att kommittén förutsätter, att man skulle från kronans sida åstadkomma betydande åtgärder för rationellt skogsbruk (återväxtåtgärder, dikning, även ur odlings- och klimatsynpunkter, gallring, röjning m. m.). Denna verksamhet skulle kunna giva sysselsättning åt en större arbetarestam och detta skulle återigen i sin tur kunna motivera en betydande kolonisation samt en fortsatt ökning av antalet kolonat, och man utgick därvid från det antagandet, att en sådan utvidgning av skogsarbetet å statens skogar skulle kunna giva även det ökade antalet kolonister så mycket arbetsförtjänst av skogsarbete m. m., att denna arbetsförtjänst tillsammans med inkomsten av kolonatjordbruket skulle kunna giva kolonisterna tillräcklig inkomst för att kunna leva.

Regeringen har i den kungl. propositionen på denna punkt ej velat taga bestämd ståndpunkt till frågan om den rationella skogsdriften. Den kolonisation, som enligt propositionen nr 90 planeras, kommer alltså ej att bli till sin omfattning större än vad som betingas av det förhållandet, att kolonisterna skola få arbetstillfällen av de skogsarbeten, som anses kunna bedrivas med hänsyn till avsättningsmöjligheterna för virket.

En sådan planering innebär en begränsning av kolonisationen, som antagligen gör, att den kan i mycket ringa grad upptaga det ovan omnämnda befolkningsöverskottet. Och dessutom kan det rent av befaras, att kolonisterna, om ingen utvidgning av skogsarbetet, på sätt ovan antytts, äger rum, komma att leva under en ständig osäkerhet för -- särskilt under tider av dåliga trävarukonjunktioner -- att ej tillräckliga inkomster från skogs- och dylikt arbete kan erhållas. Så har, som bekant,

varit fallet i stor utsträckning, särskilt under de senaste åren — därom lämnar den statistik över kolonisternas arbetsförtjänster, som finnes bifogad propositionen, en bestämd upplysning. Och denna omständighet jämte det förhållandet, att revirförvaltarna på kronoparkerna sökt i stor utsträckning oskäligt nedpressa arbetslönerna för kolonister m. fl., har varit några av de orsaker, som gjort kolonisationen impopulär till och med bland kolonisterna och som en tid resulterade i att det mycket allmänt i tidningspressen talades om »uppbrottsstämning» inom kolonaten.

Från dessa utgångspunkter tveka vi ej att säga, att en kolonisation, som skall kunna åstadkomma arbetsglädje bland kolonisterna och på detta sätt bliva till verklig välsignelse för de trakter, som beröras av densamma, en sådan kolonisation måste byggas på en utökning av skogsarbetet, grundad bl. a. på ökade åtgärder för återväxt m. m. Med ledning av denna uppfattning vilja vi alltså påyrka, att riksdagen i samband med antagande av Kungl. Maj:ts proposition uttalar sig för, att regeringen upptager till slutlig prövning frågan om rationell skogsvård på kronans skogar i Norrland — man kunde därvidlag tänka sig, att det stadgades, att för varje år en högre procent av inkomsterna för det försålda virket avsattes till förnyelse av det avverkade skogskapitalet m. m. Åtminstone bör så stor del av detta problem utredas, som har sammanhang med frågan om att kunna bereda tillräcklig utkomst åt kolonisterna, så att dessa ävensom skogstorparna och odlingslägenhetsinnehavarna på kronoparkerna och överlopsmarkerna inom de sex nordligaste länen må kunna ha någon garanti för att de kunna få en tillräcklig utkomst.

Alltså, kolonist bör tillförsäkras rätt till arbete i minst så stor utsträckning, att han därav erhåller de medel, som utöver inkomsten från jordbruket och från på annat håll erhållet arbete äro nödiga för anskaffande av för jordbruket behövliga inventarier, för erläggande av till kronan utgående lega och annuiteter samt för hans och hans familjs nöjaktiga bärgning. Och vi tveka ej att säga, att med lösandet eller icke lösandet av detta problem om åstadkommande av tillräckligt och rimligt avlönat förtjänst-arbete bredvid arbetet på kolonaten för kolonisterna (ävensom, om det är möjligt, även för deras söner, som ej ännu lämnat hemmet) står eller faller hela kolonisationsfrågan.

Rörande dessa bägge spörsmål hänvisa vi i övrigt till den mera utförliga motivering, som finnes i en samtidigt av herr Asplund i första kammaren väckt motion, vars slutyrkanden äro desamma, som återfinnas här nedan.

Slutligen vilja vi i frågan om statens skyldighet att vidtaga återväxt-åtgärder för sina skogar understryka det påstående, som ofta framförts, att staten borde väl i detta fall för återväxten kosta på lika mycket som en del enskilda skogsägare, en uppfattning, som icke minst bör understrykas och pointeras i en tid, då man talar om, att överavverkning av vårt skogsbestånd skett i så stor utsträckning, att detta utgör en fara för

kommande tiders skogstillgångar. Och slutligen bör det kunna i det sammanhanget — mot eventuella invändningar, att domänverkets avkastning skulle vid disponerande av större summor för återväxtåtgärder nedgå med alltför betydande belopp — betonas, att utgifter av nämnda slag icke kunna betraktas och bokföras som rena driftutgifter utan som utgifter för kapitalökning, eftersom dylika utgifter i allmänhet leda till ökat värde och ökad avkastning i en kommande tid.

Men utöver detta spörsmål förtjäna även ytterligare några frågor i detta sammanhang upptagas till prövning. En sådan fråga är den, om i regeringens förslag tillräckliga förmåner tillerkänts dem, som redan nu uppodla jord på kronoparkerna, ävensom dem, som hädanefter skulle bliva kolonister. Vid bedömande av denna fråga har man anledning utgå från den allmänna uppfattningen, att *staten bör vara rundhänt*, så långt statens resurser medgiva detta, då det blir fråga om att bestämma de villkor, som skola gälla för människor, som gå ut i vildmarken för att bryta jord och under försaker och umbäranden lägga grunden till en ny jordbruksbygd, som en gång i framtiden antagligen kommer att åtminstone i någon mån utöka kvantiteten av producerade nyttigheter inom landet och därigenom höja landets nationalavkastning och välmåga. De flesta utländska stater, som haft att taga ställning till detta problem, ha säkerligen följt denna sunda uppfattning.

Samtliga myndigheter m. fl. som yttrat sig i denna fråga — möjligen med undantag av domänstyrelsen — ha också gillat denna åskådning. Kolonisationskommittén, socialstyrelsen, landstingens norrlandskommitté, möten av kolonister och kronotorpare m. fl. ha sålunda understrukit behovet av att de bestämmelser, som komma till stånd i frågan, utarbetas på sådant sätt, att de kunna anses fullt tillfredsställande med hänsyn till det ändamål, som de skola tjäna.

I stor utsträckning har också Kungl. Maj:t ansett sig böra tillmötesgå de krav, som i nämnda avseenden framkommit. På vissa punkter anse vi emellertid, att starka skäl kunna anföras för en förbättring av de villkor, som föreslås, och skola vi här nedan — under hänvisning till de framställningar från kolonister m. fl., som ligga till grund för de påyrkade förbättringarna — framföra några yrkanden i denna riktning.

Först vilja vi då påpeka det beklagliga faktum, att Kungl. Maj:t ej denna gång upptagit till behandling den synnerligen viktiga frågan om rätten för innehavare av skogstorp och odlingslägenheter på kronoparkerna samt nybyggessinnehavare vid Alträsk att på begäran övergå till kolonister och erhålla samma villkor som dessa. Rörande denna fråga har emellertid Kungl. Maj:t antytt, att den i någon mån upptagits till utredning. Under sådana förhållanden anse vi oss ej kunna vid detta tillfälle framföra ett yrkande om ett särskilt stadgande i denna fråga. Däremot anse vi, att riksdagen redan i år bör begära, att till nästa år framläggas ett förslag i denna fråga, och detta särskilt med hänsyn därtill, att det under hela utredningen

av kolonisationsfrågan hetat, att denna fråga skulle lösas *samtidigt* med frågan i övrigt. Detta har också betonats av kolonisationskommittén, som utarbetat och framlagt ett yttrande i frågan, vadan det ej bör kunna behövas så synnerligen lång tid, innan ett slutligt förslag kan framläggas.

I detta sammanhang bör kanske även sägas några ord om villkoren för de kolonister, som redan äro antagna till kolonister. Det torde vara meningen, att dessa skola — i den mån de så önska och då inga ööverstigliga lokala hinder härför föreligga — erhålla villkor, som i viss mån överensstämma med de nya grunderna. Avsikten med hela det nu framlagda reformförslaget är ju — som i flera yttranden betonats — att man skall erhålla så få former som möjligt för upplåtande av odlingslägenheter på kronomark i Norrland och Dalarne. Då måste det givetvis vara önskvärt, att detta mål så fort som möjligt uppnås och att de gamla kolonisterna erhålla möjlighet övergå till de nya villkoren, även om dessa komma att utformas enligt de för kolonisterna mera gynnsamma linjer, som här nedan komma att föreslås.

Men även i en annan fråga, besläktad med den sistnämnda, och behandlad å sid. 167 i propositionen, bör enligt vårt förmenande riksdagen göra ett bestämt uttalande — exempelvis i riksdagens skrivelse till Kungl. Maj:t. Den fråga, som vi här avse, har någon gång påtalats i pressen, då det påpekats, att en del kolonister erhållit odlingsmark, som sedermera befunnits mindre lämplig för odling. Där detta *bevisligen* ägt rum och kolonist gör framställning om rättande av missförhållandet, bör staten, enligt vårt förmenande, medgiva detta eventuellt på det sättet, att kolonisten erhåller tillskott av odlingsbar jord, även om det skulle draga med sig en del kostnader. Det är av synnerlig vikt, att på detta område rättelse kommer till stånd, ty säkerligen har detta missförhållande på en hel del platser skapat en opinion mot kolonisationsverksamheten tills dato, som på en del håll givit denna verksamhet ett sämre rykte än den, som helhet betraktad, är förtjänt av. Slutligen bör man väl på denna punkt kunna påstå, att det skulle vara i högsta grad orättvist och inhumant mot en fattig kolonist, som råkar erhålla för odling mindre lämplig jord, om han skulle få alltjämt i fortsättningen lida för förhållanden, som tillkommit på grund av anordningar, verkställda vid jordens utdelande av den, som på statens vägnar bestämt, var jordtilldelningen skulle förläggas.

Efter detta framläggande av några önskemål, sammanhängande med kolonisationsförslaget i sin helhet, övergå vi till behandlande av de detaljändringar, som vi anse önskliga och som särskilt framförts av landstingens Norrlandskommitté samt av kolonisterna själva vid åtskilliga möten och sammankomster, och vilka beröra de villkor, som finnas intagna i den vid regeringspropositionen bifogade bilagan A.

Vid framställande av de förbättringar i villkoren, vilka här nedan framföras, vilja vi då först framhålla, att bakom nämnda yrkanden står en stark opinion från kolonisternas och skogstorparnas m. fl. sida, en opinion, som för övrigt på vissa punkter påyrkat ännu längre gående åtgärder till förmån

för kolonisterna. Denna opinions utgångsläge är den uppfattning, som redan förut berörts och som gör gällande, att den mannen, som ger sig ut och uppodlar ute på kronoparken en jord, som efter hårda mödor och under stora risker i bästa fall giver en torftig bärgning (om nämligen tillskott till inkomsten kan erhållas av skogsarbete m. m.), den mannen bör erhålla vissa fördelar av staten och dessa fördelar böra erhållas under någon rimlig tid framåt, intill dess nybyggaren hunnit kämpa sig igenom »hundåren» och uppnått en ställning, som åtminstone i någon mån giver en antydan om någon liten ekonomisk stabilisering. Och gäller det åter en del fördelar, som t. ex. rätt till bete och vedtäkt på kronoparken, fiske m. m., som staten utan ekonomiska förluster kan tillerkänna kolonisten, så kan det ej anses orimligt, att staten giver dylika fördelar *utan tidsbegränsning*.

Det är med hävdande av en dylik uppfattning — vilken för övrigt även kan motiveras därmed, att enskilda skogsägare i stor utsträckning lära medgiva liknande förmåner för arbetare, använda å deras skogar — som vi här nedan påyrka vissa förbättringar till fördel för kolonisterna, ävensom vissa ändringar i övrigt i de bestämmelser, som skola gälla för kolonisationen och vilka äro intagna i den vid propositionen fogade bilagan A.

Vi övergå härmed till att paragraf efter paragraf motivera nämnda förslag.

§ 1.

Nämnda paragraf bör, enligt vårt förmenande, utformas på sätt i bilagan A. till denna motion föreslås. Genom denna formulering betonas nämligen, såvitt vi kunna finna, på ett lämpligt sätt sammanhanget mellan kolonisationen och den rationella skogsskötseln samt förnygrings- och återväxtarbetet. I övrigt torde denna formulering även i andra avseenden på ett mera tillfredsställande sätt klargöra kolonisationens omfång och innebörd.

§ 3.

Kolonisterna ha vid upprepade tillfällen, då de yttrat sig över förslaget till kolonisation, begärt, att en representant för kolonisterna insättes i den nämnd, som skall leda kolonisationen. Samma framställning har understrukits av landstingens Norrlandskommitté (se sid. 148 i propositionen). Då denna framställning kan anses väl motiverad och alldeles säkert skulle vara till gagn för hela verksamheten, och då kolonisterna i sina led ha personer, som visat sig kunna — då de inkallats för att yttra sig om kolonisationsfrågan — på ett utmärkt sätt inför respektive beredningar och Stockholmspressen redogöra för sin uppfattning och motivera densamma, så vilja vi här föreslå, att paragrafen i fråga omarbetas på sådant sätt, att en representant må kunna insättas i var och en av de länsnämnder, vars inrättande av Kungl. Maj:t föreslagits. Detta kan för övrigt vara motiverat även med hänsyn därtill, att i nämnda länsnämnder kommer att insättas åtminstone tvenne representanter, om vilka man kan ha anledning antaga, att de komma att bliva i viss utsträckning återhållande element,

då det blir fråga om kolonisationens fortsättande och då det blir tal om medgivanden till kolonisterna.

Vad organisationen i övrigt beträffar, så har landstingens Norrlandskommitté föreslagit, att kolonisationen skulle ledas av en central nämnd, vari skulle insättas en del representanter med sakkunskap på olika områden samt representerande olika intressen. Kungl. Maj:t har däremot föreslagit en decentralisering av ledningen och åstadkommande av läsnämnder. Vi ha intet att invända mot denna sistnämnda anordning, om den kompletteras på sätt förut nämnts, men anse likväl, att kolonisationens omfattning motiverar tillvaron, utöver läsnämnderna, av en sammanhållande och ledande kraft. Ty det är att märka, att den byråchef — chefen för egnahemsbyrån —, som inom jordbruksdepartementet enligt regeringens förslag synbarligen skulle leda arbetet, är en med hela egnahemsverksamheten upptagen tjänsteman. Och blir det vidare fråga om läsnämnderna, så torde det vara så, att ingen av dess medlemmar kommer att kunna ägna sig i någon högre grad åt arbetet med kolonisationens ledande och planerande, vadan skäl borde förefinnas för att det åtminstone finnes anställd en person, som helt kan ägna sig åt arbetet. Ty det är ju att märka, att kolonisationen nu uppnått en betydande omfattning, och man får väl antaga, att meningen med regeringsförslaget är, att verksamheten ej skall gå tillbaka. Det torde också kunna påstås, att de nya villkorens tillämpande kommer att draga med sig en hel del arbete, icke minst då det blir fråga om att tillämpa desamma på redan befintliga kolonier, varvid givetvis en viss antagligen tämligen invecklad avräkning måste ske med kolonister, som redan utfått en del bidrag m. m. från staten.

Från denna utgångspunkt skulle det givetvis vara synnerligen önskligt, om man i någon mån — åtminstone under en övergångstid — kunde tillgodogöra sig den speciella sakkunskap, som redan finnes på detta område, och är det från den utgångspunkten, som vi här våga framkasta tanken på förordnande av en särskild tjänsteman, som skulle sättas i spetsen för verksamheten. Skulle denna tanke vinna gehör inom utskottet, torde det icke vara någon svårighet för utskottet att föreslå riksdagen sättet för penningmedels erhållande för detta ändamål ävensom beräkna de kostnader, som skulle behövas för ändamålet. Allra lämpligast skulle dock säkerligen vara, om den av landstingens Norrlandskommitté omnämnda riksnämnden, med en verkställande ledamot, finge tillkomma som en överinstitution över de lokala läsnämnderna. Men, då det torde, som frågan nu utvecklats sig, vara otänkbart uppnå något dylikt, ha vi inskränkt oss till den kompromissanordning, som här ovan föreslagits.

§ 9.

På skäl, som anföras av landstingens Norrlandskommitté samt understukits av kolonisterna (se sid. 128 i propositionen) hemställas, att denna paragraf utformas så, att *frihet från lega för kolonier medgives under åtta år.*

Ävenså föreslås i överensstämmelse med framställning från kolonisterna, att i paragrafen införes ett stadgande om rätt för kolonist att betala legan i mindre poster, uppdelade å årets olika delar.

I övrigt hänvisas till detta sammanhang till ett förut gjort uttalande i den allmänna motiveringen till denna motion, vari framhålles, att det är önskligt, att man ser till, att kolonisten erhåller så mycket arbetsförtjänst å statens skogar, att denna bland annat räcker till erläggande av lega. Detta bör vara ett intresse även för staten att se till, att legan eventuellt kan betalas i form av naturaprestation till staten, samt att kolonistens arbete fullt ersättes med en arbetslön, som kan anses skälig.

§ 10.

Från såväl kolonisationsnämnden som från landstingens Norrlandskommitté och från kolonisternas sammankomster har framställning skett, att staten skulle medgiva, att *1 hektar av kolonistens odlingsmark uppodlades, kalkades och gödslades på statens bekostnad*. Nu har emellertid Kungl. Maj:t gått en annan väg, då det i propositionen föreslagits, att ett odlingsbidrag av 750 kronor må kunna utgå till kolonist för uppodling m. m. av 1½ hektar torvmarksjord jämte ett mindre till potatisland avsett område fastmarksjord.

Emellertid torde kunna här påstås, att i många fall denna anordning med ett bestämt odlingsbidrag kommer att bliva olika till fördel för innehavare av lättare uppodlad och tungodlad jord. Icke minst på grund härav anse vi, att det bör bliva möjlighet för länsnämnd att även ordna uppodlingsfrågan efter de riktlinjer, som här ovan antytts, då framställning därom sker från kolonist. Denne skulle naturligtvis då användas som arbetskraft vid arbetet.

I sammanhang härmed ha kolonisterna vid ett möte i Boden även framfört den begäran, att för den första uppodlingen anslag av staten skulle givas till inköp av utsäde. Då vi icke ha någon förhoppning om, att riksdagen vill medgiva detta, ha vi här inskränkt oss till att åtminstone framföra önskvärdheten av att *räntefritt lån lämnas kolonist till inköp av utsäde* för denna första uppodling.

§ 11.

I denna paragraf föreslås av oss följande ändringar:

a) *Den tidrymd, inom vilken byggnadsskyldigheten skall vara av kolonisten fullgjord, utsträcker till 10 år*, detta med hänsyn främst därtill, att kolonisterna måste under många år framåt ägna sig i mycket stor utsträckning åt förvärvsarbete utom kolonatet.

b) *Byggnadshjälpen höjes* från av Kungl. Maj:t föreslagna 3,500 och i undantagsfall 4,000 kronor till 4,000 och i undantagsfall 4,500 kronor.

c) *Staten fortsätter i viss utsträckning byggandet av kolonathus*, som hittills skett. Där staten bygger, bör den då, enligt vårt förmenande,

fullt färdigbygga husen, detta särskilt med hänsyn därtill, att de typhus, som byggas, böra kunna tjäna som mönster främst för de självbyggande kolonisterna, men även för byggandet i allmänhet i trakten, varvid det är av vikt, att man kan taga lärdom även av de anordningar m. m., som åstadkommas inomhus vid det fullständiga färdigbyggandet.

En konsekvens av denna uppfattning blir då, att staten eventuellt tager i övervägande, om ej ytterligare anslag böra anslås för färdigbyggande av de av staten ej fullt färdigbyggda husen, i den mån skäl härför kunna särskilt anföras. Och slutligen borde i det sammanhanget även den frågan upptagas till utredning, om ej en del självbyggare, som byggt under kristiden, på grund av penningvärdets dåvarande nedgång borde kunna tillerkännas något tillskott till förut erhållen byggnadshjälp.

I övrigt hänvisa vi, som motiv för vår uppfattning, till de uttalanden, som av landstingens Norrlandskommitté och ett möte av kolonister i Boden i januari 1925 m. fl. gjorts i nämnda frågor (se sid. 102 och 107 i propositionen).

Slutligen förtjänar i detta sammanhang framhållas, att Kungl. Maj:ts proposition utgår från, att man skall från statens sida binda sig för mindre ekonomiska engagement för kolonisationen än vad kolonisationskommittén föreslagit (se sid. 192—193 i propositionen). Med utgångspunkt från den allmänna uppfattning, som vi i denna fråga hävdad i början av denna motion, finna vi anledning framhålla, att en inknappning i vad kolonisationskommittén efter en grundlig utredning föreslagit, ej är att förorda.

§ 13.

I denna punkt påyrka vi, att rätten till bete ej skall inskränkas till de första 15 åren efter upplåtelsen av koloniet, och hänvisa vi i denna fråga till den uppfattning, som vi i föregående del av motiveringen anført samt till de uttalanden från landstingens Norrlandskommitté m. fl. vilka finnas på sid. 83 och 85 i propositionen.

§ 16.

Denna paragraf har här förslagsvis omarbetats dels med hänsyn till, att det bör betonas, att kolonistens arbetsskyldighet utan ersättning måste hållas inom rimliga gränser, dels ock för att man i denna paragraf bör, enligt vårt förmenande, ha in något uttalande om önskvärdheten av att omkring kolonaten vidtagas torrlägningsåtgärder m. m., ägnade att gagna kolonaten lika väl som skogsväxten samt den omkringliggande marken i allmänhet.

§ 17.

I överensstämmelse med uttalanden från kolonisternas håll och med hänsyn till vad som föreslagits av kolonisationskommittén har här föreslagits en omformulering av paragrafen, innebärande att kronan skulle under tid,

da koloniet innehaves med nyttjanderätt, *ansvara utan tidsbegränsning för skatt och annan allmän tunga* — om vägtungan finnes dock i en annan paragraf särskilda bestämmelser.

§ 21.

Fran kolonisternas håll har framställning skett, att man i denna paragraf skulle intaga stadgandet, att *den jord, som skulle uppvärderas vid bestämmandet av köpeskillingens belopp, skulle vara bevisligen odlingsbar jord*. Med anledning härav har en mindre omformulering föreslagits av denna paragraf (se sid. 125 i propositionen).

§ 24.

I denna paragraf föreslås den ändringen, att *rätten att å kronoparken taga husbehovsvirke och bränsle ej inskränkes till att gälla endast under 30 år*. Som motiv för denna ändring av paragrafen kan anföras den reservation, som inom kolonisationskommittén anfördes av bland annat jordbruksutskottets nuvarande vice ordförande professor Hellström, ävensom av f. d. riksdagsman Linus Lundström (se sid. 72 i propositionen). Utöver detta bör erinras om, att paragrafen i Kungl. Maj:ts proposition utformats så, att det utsäges, att rätten i fråga skall medgivvas »om och i den mån så finnes nödigt».

§ 26.

Denna paragraf har omformulerats som en följd av de ändringar i vissa avseenden, som förut föreslagits med avseende på rätten till bete, skattefrihet m. m.

§ 28.

I denna paragraf stadgas rörande *kolonisternas rätt till jakt och fiske*. I detta avseende är att märka, att kolonisten äger rätt att — med viss inskränkning, som omnämnes i § 14 — jaga och fiska på sitt eget område. Denna förmån har naturligtvis ringa betydelse men bör lämpligen omnämnas i denna paragraf. Men dessutom finnes, enligt vårt förmenande, skäl att åtminstone i viss mån tillmötesgå kolonisternas framställning om erhållande av rätt till jakt och fiske även på den kringliggande kronoparken, och detta icke minst med hänsyn därtill, att det torde vara ganska svårt många gånger att på den vidsträckta kronoparken beivra brott, som eventuellt begås mot gällande författningar på detta område (se sid. 86—89 i propositionen).

§ 29.

Enligt vårt förmenande bör det i denna paragraf utsägas, att skattetyngd *skolkommun, som ådrages ökade kostnader för barn, tillhörande kolonister* — särskilt sådana, som inflytta från annan kommun — även må kunna

erhålla understöd utöver vad i propositionen föreslagits (se sid. 141—142 i propositionen).

§ 32.

Det har av oss ansetts önskligt — med hänsyn till vad som förut anförts i denna fråga — att i förslaget till allmänna grunder för upplåtande av kolonat införes någon punkt som fastslår *kolonistens rätt att med avseende på arbetstillfällen tillgodoses från statens sida.*

Slutligen må här anföras några önskemål med avseende på utformande av de *kontrakt*, som komma att gälla mellan staten och kolonisterna. I en del av dylika kontrakt, gällande för kronotorpare m. fl., ha funnits en del punkter, innehållande stadgande därom, att nyttjanderättshavaren skulle kunna uppsägas på grund av diverse brott och förseelser, belagda med straff enligt allmän lag ävensom av en del andra anledningar. Undertecknad motionär (Hage) har förut i motion gjort anmärkning mot detta förhållande. Det vore önskligt, om riksdagen direkt sade ifrån, att kontrakten för kolonisterna ej finge utformas på dylikt sätt. Enligt vår mening böra i stället kontrakten utformas så — vilket även uttalades vid ett möte 1922 i Korsträsk av kolonister m. fl. — *att kolonisten erhåller en så tryggad besittningsrätt under nyttjanderättstiden, att det enda som i detta avseende skiljer honom från en person med full äganderätt, är att staten äger jorden.*

Vidhåller man denna uppfattning, bör detta även leda till att *vid kolonists dödsfall nyttjanderätten som regel* — om inga särskilda skäl kunna anföras häremot — *får övergå till änka eller bröstarvinge*, ett önskemål som vid nämnda möte av kolonister m. fl. i Korsträsk i Norrbotten år 1922 även mycket starkt underströks.

överensstämmelse med vad vi här ovan anförvt vilja vi alltså härmed uttala, att vi finna det önskvärt, att riksdagen — i samband med fattande av beslut med anledning av propositionen — måtte hos Kungl. Maj:t begära, att Kungl. Maj:t snarast, om möjligt redan till nästa riksdag, framlägger förslag rörande:

A) Frågan om utsträckt tillämpande av intensivt skogsbruk å de norrländska kronoparkerna i enlighet med kolonisationskommitténs förslag samt i samband därmed tager under övertvägande, vilka åtgärder, som kunna anses erforderliga för att kolonister (inklusive innehavare av nybyggeslägenheter vid Alträsk i Norrbotten) samt innehavare av skogstorp och odlingslägenheter å kronoparker och överloppsmarker i de sex nordligaste länen må kunna erhålla sådan inkomst, att desamma tillsammans med inkomsten från den brukade jorden blir sådan, att brukaren kan leva på den. samma, samt

B) Frågan angående omförande till kolonat av vissa odlingslägenheter och

nybyggen inom de sex nordligaste länen i huvudsaklig överensstämmelse med kolonisationskommitténs förslag.

Under hänvisning till ovanstående motivering samt till vad herr Asplund anfört i en samtidigt avgiven motion i samma ärende, ävensom under framhållande av att bifall till vår motion torde nödvändiggöra ett i någon mån ökat anslag utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit, hemställes alltså,

att riksdagen — under uttalande av önskvärdheten av, att Kungl. Maj:t upptager de här ovan under A och B upptagna frågorna till prövning och om möjligt till nästa års riksdag framlägger förslag i desamma — måtte godkänna Kungl. Maj:ts proposition nr 90, dock med följande ändringar:

I) det som bilaga A till propositionen fogade förslaget till allmänna grunder för upplåtande av kolonat å kronoparker i Norrland och Dalarna erhåller den delvis ändrade lydelse, som av bifogade bilaga A framgår;

II) Kungl. Maj:t bemyndigas att vidtaga åtgärder i syfte att nyssnämnda i till motionen bifogade bilaga A angivna allmänna grunder må i huvudsak så långt möjligt vinna tillämpning jämväl på redan beslutade kolonisationsföretag;

III) för kolonisationsverksamhetens bedrivande å kronoparker i Norrland och Dalarna anvisas, utöver uppkommen behållning, för budgetåret 1925—1926 ett extra reservationsanslag av 180,000 kronor.

Stockholm den 23 mars 1925.

Rob. Samuelsson.

J. P. Dahlén.

Ernst Hage.

C. O. Johansson.

Solletteå.

Bilaga A.

Förslag

till

allmänna grunder för upplåtande av kolonat å kronoparker i Norrland och Dalarna.

Allmänna bestämmelser.

§ 1.

Å sådana inom Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands och Jämtlands län ävensom *nedom odlingsgränsen inom Västerbottens och Norrbottens län belägna kronoparker, som befinnas lämpliga för införande av rationell skogsvård, må i den utsträckning, som betingas av därigenom ökat, mera stadigvarande behov av arbetskrafter utöver vad förut finnes i orten disponibelt, å därför lämplig mark på här nedan angivna villkor upplåtas jordbrukslägenheter (kolonat), i främsta rummet avsedda för vid ortens klimat och levnadsförhållanden vana personer; dock må kolonat å kronopark inom nämnda län även utläggas, där eljest än genom skogsarbete å kronoparken förutsättningar finnas för erhållande av annan arbetsförtjänst i så stor utsträckning, som utöver inkomsten från kolonatet erfordras för innehavarens och hans familjs nöjaktiga bärning.*

§ 2.

lika med Kungl. Maj:ts förslag.

§ 3.

För handläggning av frågor om kolonisationsåtgärder å kronoparker i Norrland och Dalarna må Kungl. Maj:t, i mån av behov, tillsätta särskilda kolonisationsnämnder i de sex nordligaste länen, börande dylik kolonisationsnämnd i regel bestå av vederbörande landshövding jämte en representant för statens lokala skogsförvaltning ävensom en representant för *länets kolonister samt en praktiskt förfaren man, företrädande jordbruks- och egnahemsintresset inom länet.*

Närmare föreskrifter om kolonisationsnämndernas sammansättning, rörande sättet för väljande av kolonisternas representant samt rörande nämndernas verksamhet meddelas av Kungl. Maj:t.

Ledningen av och kontrollen över sagda nämnders verksamhet utövas av jordbruksdepartementet *genom en särskilt förordnad tjänsteman (kolonisationsinspektör).*

§§ 4—6

lika med Kungl. Maj:ts förslag.

Om nyttjanderätt till kolonat.

§§ 7—8

lika med Kungl. Maj:ts förslag.

§ 9.

Då kolonat första gången upplåtes, skall kolonist för de första åtta åren av upplåtelse tiden tillerkännas frihet från erläggande av lega. Under återstående del av den tid, kolonist innehar kolonatet med nyttjanderätt, skall han erlägga en årlig lega, beräknad till 3.6 procent av sammanlagda beloppet av den kolonatet tilldelade odlingsmarkens i och för köpeskillningens bestämmande fastställda värde och den av kolonisten uttagna byggnadshjälpen.

Sålunda fastställd lega inbetalas i den ordning, som från statens sida vid upplåtelsen närmare bestämmes.

Kolonist må erhålla rätten att inbetala legan i mindre poster på lämpligt sätt uppdelade på olika årstider.

§ 10.

Inom femton år från den dag, då kolonist tillträtt kolonatet, skall denne hava uppodlat minst tre tiondelar av kolonatets odlingsmark; dock åligge det därvid kolonist att uppodla under de första tre åren en hektar, under de närmast följande tre åren ytterligare en hektar samt under de därpå följande tre åren ytterligare en hektar, allt i enlighet med vad som vid upplåtelsen närmare bestämmes i fastställd odlingsplan.

Kolonist åtnjute härvid en kontant odlingshjälp, utan återbetalnings skyldighet, av 750 kronor, att utbetalas i terminer efter arbetets fortgång i den mån kolonisten enligt fastställd odlingsplan uppodlar samt, i mån av behov, kalkar och gödslar en och en halv hektar torvmarksjord jämte ett mindre, till potatisland avsett område fastmarksjord.

I de fall, då kolonist därom gör framställning, må en hektar av kolonatet kunna genom statens försorg och med användande av kolonist som arbetskraft uppodlas, kalkas och gödslas, varvid ovannämnda kontanta odlingshjälp ej må utgå.

I behöfliga fall må kolonist för den första uppodlingen kunna erhålla räntefritt lån till inköpande av utsäde.

§ 11.

Inom tid, som vid varje upplåtelse bestämmes, skall kolonist hava å kolonatet uppfört bostadshus och uthus i enlighet med vad som vid upplåtelsen närmare avtalas. Den tid, inom vilken byggnaderna skola vara fullbordade, må i allmänhet ej bestämmas senare än till tio år från den dag, då kolonist tillträdde kolonatet.

Kolonist åtnjute kontant byggnadshjälp intill 4,000 kronor, att utbetalas i terminer i mån av byggnadsarbetets fortgång. I undantagsfall kan, efter särskilt beprövande, detta belopp höjas, dock högst till 4,500 kronor.

Där så lämpligen ske kan, bör vederbörande kolonisationsorgan söka vidtaga åtgärder i syfte att erforderligt byggnadsvirke i försågat skick jämte annat byggnadsmaterial må kunna tillhandahållas kolonist till självkostnadspris å kolonisationsområdet.

Kolonat må kunna bebyggas genom statens omedelbara försorg, där kolonist därom gör framställning och förhållandena sådant motivera.

Det åligger kolonist att svara för byggnaders underhåll och brandförsäkring.

§ 12

lika med Kungl. Maj:ts förslag.

§ 13.

Kolonist må tillerkännas rätt till bete, utan avgift, å angränsande del av kronoparken för å detta vinterfödda hästar och nötkreatur, dock att i varje fall må från bete undantagas mark, varest betandet skulle förorsaka märkbart hinder för skogens återväxt.

§§ 14—15

lika med Kungl. Maj:ts förslag.

§ 16.

Avlopps- och avledningsdiken, som prövas erforderliga för kolonisationsarbetets genomförande, ävensom laggdiken, vilka möjliggöra odlingsarbetets omedelbara påbörjande, anläggas genom statens försorg. *Staten bekostar likaledes den torrläggning av kolonatet närliggande vattensjuka marker, som är nödvändig för frostländighetens minskande och för den odlingsbara markens inom kolonatet nöjaktiga torrläggning.*

Kolonist har skyldighet att dels underhålla sålunda upptagna diken i vad de ligga inom kolonatets område och dels *mot ersättning* deltaga i underhållet av utom kolonatets område belägna diken efter ty därom vid kolonatets upplåtande bestämmes.

§ 17.

Kronan ansvarar för skatt och annan allmän tunga, som belöpa å kolonat *under den tid, kolonist innehar detta med nyttjanderätt.*

§§ 18—19

lika med Kungl. Maj:ts förslag.

Om inlösen av kolonat.

§ 20

lika med Kungl. Maj:ts förslag.

§ 21.

Köpeskillingen för kolonat bestämmes med hänsyn till värdet å *odlingsbar* jord samt å skog och *erhållen* byggnadshjälp enligt allmänna grunder, som fastställas av Kungl. Maj:t. Vid kolonatets upplåtande första gången skall i upplåtelsehandlingen angivas, huru köpeskillingen för kolonatet skall beräknas.

§§ 22—23

lika med Kungl. Maj:ts förslag.

§ 24.

I köpekontrakt, varom i § 23 sägs, skola intagas erforderliga förbehåll om servitut till förmån för såväl kronopark eller därå belägen fastighet, som den försålda lägenheten. Sålunda skall i allmänhet ägaren av sist-nämnda fastighet förpliktas tåla, att väg för utforsling av virke från kronoparken tages över lägenheten samt att över lägenhetens område till förmån för kronoparken eller därå belägen fastighet elektrisk ledning drages, allt dock mot ersättning för av servitutets utövande vållad skada, ävensom göras förbehåll om skyldighet för ägaren av den försålda lägenheten att underhålla väg.

Å andra sidan skall ägaren av den försålda lägenheten, om och i den mån så finnes nödigt, *tillerkännas rätt att å kronoparken efter anvisning årligen taga viss angiven myckenhet husbehovsvirke och bränsle*, ävensom rätt att å vissa platser å kronoparken eller därå belägen fastighet taga grus, sand, torv och lera till husbehov samt för fullgörande av den ägaren av den försålda lägenheten åliggande skyldighet att underhålla väg.

§ 25

lika med Kungl. Maj:ts förslag.

Särskilda bestämmelser.

§ 26.

Har kolonist vid utgången av första upplåtelse tiden ej inlöst kolonatet, äge han, därest villkoren enligt § 20 för inlösen av kolonatet uppfyllts, er-hålla kolonatet till sig upplåtet under nyttjanderätt för ytterligare femton år under oförändrade villkor, *dock att därvid icke skall tillämpas vad i §§ 9 och 10 sägs om legofrihet och odlingskyldighet*.

Kolonist, som vid andra upplåtelse tidens utgång ej inlöst kolonatet, äge optionsrätt till förnyad upplåtelse, därvid Kungl. Maj:t må föreskriva de ytterligare jämkningar i upplåtelsevillkoren, som finnas nödiga.

§ 27

lika med Kungl. Maj:ts förslag.

§ 28.

Kolonist äger rätt till jakt och fiske å det till honom upplåtna området och bör, i den mån och för den tid så prövas lämpligen kunna ske, beredas rätt utan avgift till jakt — dock icke efter älg — samt till fiske även å an-gränsande kronopark.

§ 29.

Det må ankomma på Kungl. Maj:ts prövning, huruvida och i vad mån understöd må lämnas vederbörande skoldistrikt för upprättande av skola, avsedd huvudsakligen för kolonisters barn, *dels genom avgiftsfritt upplå-tande under nyttjanderätt från kronopark av för ändamålet erforderlig*

mark och kostnadsfritt tillhandahållande å rot av erforderligt virke, dels även på annat sätt, som kan anses lämpligt, där särskilda skäl därtill föreligga.

§ 30—31

lika med Kungl. Maj:ts förslag.

§ 32.

Kolonist bör genom statens försorg beredas arbete i minst så stor utsträckning, att han därav erhåller de medel, som utöver inkomsten från jordbruket och från på annat håll erhållet arbete, äro nödiga för anskaffande av för jordbruket behövlige inventarier, för erläggande till kronan av utgående lega och annuiteter samt för hans och hans familjs nöjaktiga bärning.

Bilaga B.

Till Konungen.

Landstingens Norrlandskommitté, som valts av landstingen i Gävleborgs, Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län med uppgift att undersöka och bearbeta allmänna frågor, vilka kunna vara av särskilt intresse för Norrlands utveckling, har till behandling upptagit frågan om kolonisationen å kronoparkerna i Norrland.

Efter att flertalet av kommitténs ledamöter avlagt besök på ett större antal av de på kronoparker i Västerbottens län anlagda kolonaten har kommittén vid sammanträden dels i Lycksele den 27 sistlidne september, dels i Stockholm den 20, 21 och 22 oktober gjort denna fråga till föremål för ingående förhandlingar. Då kommittén har sig bekant, att densamma under senaste tid varit föremål för bearbetning genom myndigheterna, har kommittén med hänsyn till den stora betydelse som en lycklig lösning av densamma har, särskilt för rikets tvenne nordligaste län, ansett sig böra i underdånighet delgiva Eders Kungl. Maj:t en sammanfattning av de *i allt väsentligt enhälliga beslut*, vilka framgått som resultat av dessa kommitténs förhandlingar.

För vinnande av bättre översikt har kommittén tillåtit sig behandla de olika frågor, uti vilka kolonisationsspörsmålet sönderfaller, under särskilda rubriker.

Motiv för upplåtelse av kolonat.

I det betänkande, som kolonisationskommittén år 1922 avgav, uttalades att såväl skoglign-ekonomiska som sociala hänsyn borde göra det angeläget för staten att för odling och bebyggande upplåta mark från kronoparkerna i Norrland och Dalarna. Det har sedermera i en av kungl. domänstyrelsen på uppdrag av Eders Kungl. Maj:t gjord överarbetning av

kolonisationskommitténs förslag uttalats, att utgångspunkten för kolonisationen skulle vara behovet av ytterligare arbetskraft för skötsel av skogarna. I detta senare förslag hava såvunda de sociala hänsynen skjutits helt åt sidan. Enligt kommitténs mening är en sådan begränsning av kolonisationens uppgift icke i överensstämmelse med statens egna intressen. Enligt de för kommittén tillgängliga uppgifterna har emigrationssiffran för Norrland visat en betydande stegring jämförd med den för mellersta och södra delarna av landet. Här kan visserligen icke vara platsen att söka ingå på en närmare undersökning av orsakerna till detta sakförhållande. Det må vara nog att konstatera ett faktum, vartill man otvivelaktigt kan våga foga det pastaendet, att det säkerligen ej är de mindre arbetsdugliga befolkningselementen, som gå att söka sin utkomst i andra världsdelar. Vad som därför kan åtgöras för att bereda dem, vilka umgås med planer att utvandra, tillfälle till förvärv av jord och möjlighet att grunda egna hem bör även bringas till utförande, även om ett sådant arbete vore förenat med vissa ekonomiska uppoffringar från statens sida. Kommittén håller alltså före att kronoparkernas i Norrland koloniserande bör hava till uppgift ej blott att skaffa nödig arbetskraft för skogarnas rationella skötsel utan även att bereda den icke bofasta befolkningen möjlighet att på billiga villkor erhålla egna hem, varigenom till samhällets gagn odlingsbara marker å kronoparkerna bliva tagna i bruk för kultur.

Besittningsform.

Enligt de författningar, som vid skilda tillfällen åren 1891, 1904 och 1909 utfärdats att gälla i fråga om upplåtelse av jord från kronoparkerna i Norrland och Dalarna, har bestämts, att lägenheterna skulle upplåtas på arrende, ursprungligen på 20 år, sedermera på 50 år, med rätt till avtalens förnyande. I skrivelse av den 18 september 1914 anhöll riksdagen, att Kungl. Maj:t skulle verkställa undersökning bland annat av förekomsten av jord lämplig att utlägga såväl till odlingslägenheter som till självständiga jordbruk under äganderätt. Vid de kolonisationsförsök, som där-efter företagits på kolonisationskommitténs av Eders Kungl. Maj:t och riksdagen godkända förslag, hava lägenheterna upplåtits på 15-årigt arrende med rätt för kolonisten att efter förloppet av 10 år och fullgörande av vissa odlings- och byggnadsskyldigheter förvärva lägenheten med äganderätt. Såväl ur statens som kolonistens synpunkt torde en sådan anordning medföra åtskilliga fördelar. För staten blir det möjligt att noggrannare än som kan ske vid antagande av kolonisten pröva dennes förutsättningar för den uppgift, som han påtagit sig. Kolonisten å sin sida får tillfälle att pröva sig själv och huruvida han är vuxen det alltid krävande, ofta mycket strävsamma arbete, som är förenat med brytande av bygd i trakter, vilka ej sällan äro avlägset belägna från förutvarande bebyggelser.

I de bestämmelser, som gälla beträffande kolonisationsförsöken stadgas, som nämnts, att kolonaten skulle få övertagas med äganderätt efter det 10 år förflutit från upplåtelsen. Kolonisationskommittén har i sitt slutliga betänkande föreslagit, att äganderätt till kolonatet skulle kunna förvärfvas så snart byggnads- och odlingskyldigheterna fullgjorts, även om detta skett före utgången av de vid försökskolonisationen föreskrivna 10 åren. Kolonisterna själva hava i ett den 24 sistlidne maj till domänstyrelsen avgivet yttrande anslutit sig till sistnämnda förslag. Kommittén vill för

sin del också biträda detsamma. Det är enligt kommitténs mening fullgiltigt bevis för kolonistens duglighet för hans uppgift, om han på en kort tid kan fullgöra en arbetsprestation av den storlek, som av honom fordrats. Skulle det å andra sidan förekomma fall, då kolonisten efter utgången av den bestämda arrendetiden skulle önska förnya arrendet, så bör detta, såsom även kolonisationskommittén föreslagit och kolonisterna i sin nyssnämnda skrivelse hemställt, vara honom medgivet. Under den diskussion, som förts angående de olika besittningsformer, under vilka jord borde upplåtas från kronan tillhöriga marker, har framhållits, att upplåtelse under stadgad åborätt även borde av vissa anförda skäl komma i tillämpning. Bland annat skulle en sådan upplåtelseform kräva mindre kapitalutlägg av brukaren. Det har emellertid även anförts, att densamma knappast vore att förorda för de små lägenheter, som kunde komma att upplåtas från de norrländska kronoparkerna. Kommittén, som i detta sammanhang icke anser sig böra ingå på en närmare undersökning angående det mer eller mindre lämpliga att i nu avhandlade fall använda upplåtelse under stadgad åborätt, vill dock hava uttalat, att, därest denna upplåtelseform skulle av statsmakterna medgivas, det må stå kolonisterna fritt att begagna sig av ett sådant medgivande eller att, om de anse sådant för sig förmånligare, förvärva lägenheten med äganderätt.

Tilldelning av odlingsmark.

Enligt kommitténs mening torde det ej vara nödigt att, såsom kolonisationskommittén föreslagit, särskilja kolonaten i tvenne olika typer — större eller mindre — alltefter den areal odlingsmark, som tilldelas dem. Det förstnämnda slaget skulle enligt kolonisationskommitténs mening avses för familjer, vilka skulle söka sin blivande utkomst huvudsakligen av jordbruk, under det att de mindre kolonaten skulle bli hem för skogsarbetare. Det torde emellertid förhålla sig så, att både de större och mindre kolonaternas innehavare lång tid framåt måste i stort sett söka sin utkomst genom arbete i skogarna. Det synes under sådana förhållanden kunna vara lämpligast att låta det naturliga urvalet såvitt möjligt bli bestämmande för, huruvida en kolonist skall erhålla ett större eller mindre odlingsområde. Genom att vid de odlingsbara markernas uppdelning på kolonaten söka reservera vissa delar för att användas till utökande av sådana kolonat, vilkas innehavare visa sig vara dugliga jordbrukare, bör det vara möjligt att genomföra en sådan ordning. Enligt kommitténs mening skulle detta även innebära den fördelen, att odlingsmark ej komme att för lång framtid ligga obrukad, om den tilldelats kolonist, vilken ej ägde de personliga förutsättningarna för dess upparbetande. Den minimiareal, cirka 6 har, som enligt kolonisationskommitténs förslag borde tilldelas de av den föreslagna s. k. mindre kolonaten, synes enligt kommitténs åsikt böra ökas till cirka 8 har. Med den mindre intensitet i jordbrukets bedrivande, som man i vanliga fall kanske måste förutsätta, då det gäller nybruten jord i kolonists ägo, torde denna minimiareal vara erforderlig för producerande av familjens behov av mjölk, kött och rotfrukter eller med andra ord de jordbruksalster, som i huvudsak komma att frambringas å kolonaten.

Tilldelning av skogsmark.

Såvitt det är kommittén bekant, föreligga i fråga om virkesfrågans ordnande för kolonisterna tvenne huvudförslag: det av kolonisationskommitt-

tén framlagda och domänstyrelsens i dess betänkande av den 28 sistlidne maj. Enligt det förra skola kolonaten tilldelas visst område, som beräknas producera för desamma erforderlig kvantitet virke, varjämte kolonisten under 30 år erhåller utsyning av vedbrand m. m. från kronoparken. Domänstyrelsen föreslar däremot, att kolonaten ej tilldelas mer skogsmark än som blir nödvändigt för att giva dem en lämpligt utformad ägofigur; rätt till utsyning av ved, virke till byggnaders underhall m. m. bör enligt detta förslag endast beviljas för en tid av 15 år. Det bör för fullständighetens skull erinras därom, att vissa reservanter i kolonisationskommittén yrkat, att det 30-åriga servitut, som majoriteten uttalat sig för, skulle utsträckas till ett servitut för all framtid, vilket dock skulle vart 30:e år till sin omfattning revideras.

Utav förestående i kort sammanfattning refererade förslag anser kommittén det av kolonisationskommittén framlagda vara framför andra värt beaktande. Det av reservanterna i sistnämnda kommitté avgivna yttrandet avser visserligen att tillförsäkra kolonisterna ännu större fördelar, men torde med hänsyn till de olägenheter, som ständiga skogsservitut enligt all erfarenhet medföra, ej kunna till antagande förordas. Vad åter det av domänstyrelsen framlagda förslaget angår, så skulle detsammes genomförande försätta kolonisten i en synnerligen ogynnsam och osjälvständig ställning. Ett beslut i sådan riktning skulle även innebära, att staten, när det gällde upplåtelse från dess egna marker, tillämpade helt andra regler än den ansett nödvändigt föreskriva, då fråga är om upplåtelse från enskildas. Kommittén vill i sådant avseende hänvisa till bestämmelserna i § 3 av lagen den 25 juni 1909 om inskränkning i rätten att erhålla ägostyckning. De föreskrifter, som där lämnats, torde böra vinna tillämpning även beträffande kolonat å kronoparker för att desamma må kunna bliva, vad man med den åberopade lagen avsett, nämligen självständig jordbruk.

Kolonatens uppodling.

Av kolonisationskommittén hade föreslagits, att staten skulle bekosta upptagande av nödiga avloppsgravar samt av laggdiken i den omfattning, som erfordrades för att odlingsarbetet skulle kunna påbörjas. Därjämte skulle innehavare av större kolonat erhålla en odlingshjälp av 500 kronor och odlingspremier, som sammanlagda kunde uppgå till högst samma belopp. Landstingskommittén, som icke anslutit sig till kolonisationskommitténs förslag om kolonatens uppdelning på tvenne olika typer, saknar på grund därav även anledning att göra någon åtskillnad på kolonaten i fråga om statligt understöd för deras uppodlande utan anser, att odlingshjälpen bör tillmätas lika åt alla kolonister.

Den hjälp, som av staten lämnas, anser kommittén böra utgå i form av utfört odlingsarbete på så sätt, att en hektar odlas, kalkas och gödslas på det allmännas bekostnad. Därigenom tillförsäkras kolonisten den fördelen att redan från början av sin verksamhet hava möjlighet att från lägenheten erhålla lantbruksprodukter för hushållet. Utav den på detta sätt odlade marken, som bör utgöra del av ett i en uppgjord odlingsplan ingående område, vore det av betydelse, att någon del utgjordes av fastmarksjord lämplig för potatisodling. Det torde ej behöva utsägas, att kolonisten själv bör lämnas tillfälle att genom utförande av sådant odlingsarbete bereda sig en kontant inkomst, liksom han över huvud bör

i största möjliga utsträckning anställas vid de arbeten, som av staten utföras inom kolonisationsområdet.

Utöver den odlingshjälp, som staten på nu föreslaget sätt skulle lämna kolonisten, är den i tillfälle att utan kostnad kunna verksamt bispringa honom i hans odlingsarbete. Kommitténs medlemmar, som besökte kolonaten i Västerbottens län, hade tillfälle att då se, huru en sådan möjlighet omsatts i praktik. På kolonisationsnämndens förslag hade riksdagen anvisat medel till inköp av traktor jämte plogar och harvar. Inberäknat ränta och amortering å maskinernas inköpspris kunde nämnden plöja upp myrjord för ett pris av 65 kronor för hektar. Genom att i större utsträckning använda ett sådant sätt för underlättande av kolonistens odlingsarbete skulle detta i hög grad kunna befordras till gagn för såväl stat som odlare.

Åtgärder av nyssnämnt slag skulle även vara ägnade att förhjälpa kolonisten att med minsta uppoffring av tid fullgöra den odlingskyldighet, som torde böra åläggas honom och som i detta sammanhang lämpligen torde böra behandlas. Kolonisationskommittén hade i detta avseende föreslagit, att innehavare av större kolonat skulle vara skyldig att inom tre år uppodla en hektar, inom åtta år ytterligare två hektar och inom femton år därutöver två hektar. För innehavare av mindre kolonat skulle odlingskyldigheten utgöra en hektar inom fem år och ytterligare två hektar inom femton år. För kommittén som ej biträder förslaget om kolonatens uppdelande i två olika typer, bortfaller även anledning att med denna utgångspunkt föreslå bestämmelser om odlingskyldighetens omfattning. Kommittén har i stället tänkt sig, att denna skulle kunna bestämmas till viss del av den i varje fall till kolonaten upplåtta odlingsmarken. Förslagsvis kunde den fastställas sålunda: utav odlingsmarken skall inom tre år uppodlas tio procent, inom sex år ytterligare femton procent och inom nio år än ytterligare femton procent. För ett kolonat med sex hektar odlingsmark bleve efter detta förslag odlingskyldigheten inom nio år 2.4 hektar; med odlingsmark om åtta hektar följde en odlingskyldighet av 3.2 hektar, och om odlingsmarken uppginge till femton hektar, bleve odlingsplikten 6 har. Till dessa arealer komme den på statens bekostnad uppodlade och gödslade arealen om en hektar. Förslaget innebär, att med inberäkning av sistnämnda areal odlingen skulle gå hastigare, än vad kolonisationskommittén föreslagit. Kolonisterna borde det oaktat icke kunna anses oskäligt betungade med odlingsarbete, som redan från början underlättades genom det stöd, som vederbörande ägde uti den av staten utförda odlingen. Skulle det emellertid visa sig att i något fall svårigheter uppstode för kolonisten att fullgöra odlingsarbetet, så borde ledningen av kolonisationsarbetet, efter prövning i varje särskilt fall kunna medgiva uppskov med arbetets fullgörande. För den händelse kolonist presterar odlingsarbete utöver vad som avtalsenligt åligger honom, kan det ifrågasättas, huruvida ej sådant överarbete borde belönas med odlingspremie i någon form.

För att kolonisten skall kunna utföra det honom ålagda odlingsarbetet på ett fullt tillfredsställande sätt, som garanterar honom framtida gagn av den möda, som han nedlagt på företaget, så är det en nödvändig förutsättning, att nödig sakkunskap för odlingsarbetets planläggning ställes till hans förfogande, och att han beredes tillfälle erhålla den undervisning rörande arbetets rätta utförande, varav han kan vara i behov. I förstnämnda avseende har kolonisationskommittén redan framlagt för-

slag. Genom konsulenter och vandringsrättare äga kolonisterna liksom varje annan jordbrukare rätt att erhålla råd och anvisningar. Det har emellertid visat sig, att den personal, som står till hushållningssällskapens förfogande, icke är tillräcklig för att möta en från jordbrukarna ständigt ökad efterfrågan på biträde av nyssnämnda slag. Detta sakförhållande har givit kommittén anledning att besluta särskild framställning till Eders Kungl. Maj:t med begäran om åtgärders vidtagande för att denna brist måtte avhjälpas.

I frågan om kolonatens uppodling har domänstyrelsen i sitt förr omnämnda utlåtande i kolonisationsfrågan av den 28 sistlidne maj föreslagit, att detta arbete skulle stödjas genom premielån, en utväg, som är ett konsekvent tillämpande av de principer, på vilka enligt domänstyrelsens förslag kronoparkskolonisationen skulle uppbyggas, nämligen egnahems-lånemedlens användning för ändamålet. Alldeles oavsett att kommittén för sin del icke kan ansluta sig till domänstyrelsens utgångspunkt, håller kommittén före, att premielånens användande för odlingsarbetets understödjande icke utgör tillräcklig garanti för staten, varken att kolonisten erhåller ett ekonomiskt bistånd i detta arbete eller att detta bistånd blir tillräckligt stort. För de båda nordligaste länen hava premielånen för odlingsarbete uppgått till knappast 500 kronor, ett belopp, som erfarenheten visar vara otillräckligt som understöd till kolonisternas odlingsarbete.

Kolonatens bebyggande.

Vid de hittills utförda kolonisationsförsöken har enligt kolonisationskommitténs av statsmakterna godkända förslag tillämpats den ordning, att i vissa fall kolonisten haft att med kontant bidrag av staten själv uppföra byggnaderna under det att i andra staten påtagit sig arbetets delvisa utförande. Vare sig det ena eller andra tillvägagångssättet tillämpats, har det ålegat kolonisten att inom tio år hava byggnaderna fullständigt färdiga. Det kontanta byggnadsbidraget, som vid kolonisationsförsöken bestämdes till tre fjärdedelar av beräknade byggnadskostnaden, dock högst 4,500 kronor, har kolonisationskommittén i sitt slutliga förslag hemställt böra utgå med fem sjättedelar av beräknade kostnaden och högst 5,000 kronor. Till sistnämnda värde hava även de av staten vid kolonisationsförsöken utförda byggnadsarbetena uppskattats.

Delade meningar hava uttalats om lämpligheten av det nu i korthet omnämnda förfaringssättet. Det har gjorts gällande, dels att staten själv ej alls eller i mycket ringa utsträckning borde bygga, dels att de byggnader, som enligt upplåtelsekontrakten skulle uppföras, borde givas en mera provisorisk karaktär än de vid kolonisationsförsöken byggda, dels att byggnadsbidragen borde minskas och den tid, inom vilken byggnaderna skulle vara färdiga, borde inskränkas.

Kommittén, som icke kan biträda de åsikter i angivna riktningar, som här och var tagit sig uttryck, vill härnedan söka anföra skäl för denna sin mening.

När byggnadsfrågan å kolonaten blir föremål för slutlig behandling, bör det enligt kommitténs mening fastslås som en grundläggande princip, att det är statens oavvisliga plikt att ombesörja goda bostäder åt dem, som gå att bryta ny bygd i ödemarken. Härför tala både humanitära och rent ekonomiska skäl, som knappast torde behöva närmare utvecklas. Det må kanske vara nog att framhålla, att folkhälsan är ett kapital, som det är statens plikt att noggrant värda. Ur denna synpunkt

böra provisoriska bostäder med alla dem åtföljande risker för sjukdom och förtidig oförmåga till arbete ej vara medgivna. Statsmakternas beslut, att staten skulle i vissa fall själv uppföra byggnader liksom ock att staten skulle ställa vissa fordringar på de av kolonisterna uppförda, finner kommittén helt naturligt.

Staten äger i Norrland kronoparker med en areal av nära 4.2 miljoner har och ett taxeringsvärde utav inemot 200 miljoner kronor. För att giva dess stora egendomar den omvårdnad, som hänsyn till framtiden kräver, är det nödvändigt att staten alltid kan äga tillgång på erforderligt antal arbetare. Om detta får anses vara ostridigt, liksom även att staten på bästa sätt vinner ändamålet genom att göra vissa upplåtelse på skogarna, så måste detta senare ske under iakttagande av sådana mått och steg, att det icke möter svårigheter eller måhända ej blir möjligt att fylla eventuellt uppkommande åboledigheter. En sådan situation är icke blott tänkbar utan kanske till och med sannolik, om staten vid lägenheternas grundläggande underlåter att sörja för bostadsfrågan på ett fullt tillfredsställande sätt. Det vore givetvis i hög grad önskligt, om detta kunde ske med en begränsning i de hittillsvarande ekonomiska uppoffringarna. Sjunkande prisnivå kan måhända möjliggöra detta, dock måste man under alla förhållanden räkna med att de dryga transportkostnaderna för sådan byggnadsmateriel, som icke finnes på platsen, alltid gör byggnadsverksamheten i norrlandsskogarna synnerligen kostsam. Att detta skulle kunna tagas till intäkt för staten att bygga mindrevärdiga bostäder eller medgiva sådana bostäders uppförande kan kommittén icke medgiva. I övrigt må det framhållas, att de medel, som för ändamålet anvisas, till större del återbäras till statsverket i form av annuiter, till vilken fråga kommittén i det följande återkommer. — Det har även framhållits, att ett fortsättande av statens byggnadsverksamhet vore liktydigt med ett slöseri med den tillgång, som den norrländska allmogemannens kunnighet i byggnadsarbete representerar. Ett sådant uttalande vittnar om obekantskap med förhållandena. Givetvis finnas många byggnadskunniga män bland denna allmoge, men någon allmän kunskap på området kan man däremot ej tala om. Bästa beviset härför är den allmänna beskaffenheten av bostäderna på den norrländska landsbygden, särskilt i dess inre delar. Ett siffermässigt belägg för att kolonisterna själva icke känna sig hemma på detta område lämnar den redogörelse, för deras egen byggnadsverksamhet, som återfinnes i överjägmästare Holmgrens till domänstyrelsens utlåtande av den 28 maj detta år avgivna särskilda yttrande. Enligt där lämnade uppgifter hava av 687 sökande till kolonat på förfrågan endast 36 procent förklarat sig vara hemmastadda i byggnadsarbete. Utav 144 kolonister, som haft att själva uppföra sina byggnader, hava 75 procent bortsatt arbetet åt andra personer. Mer än allt tal om det större värde, som ett av kolonisten själv uppfört eget hem har framför det, som andra timrat, böra dessa siffror kunna övertyga om nödvändigheten att staten fortfarande dels utövar egen byggnadsverksamhet, varigenom tillfälle även gives att genom de för denna verksamhet anställda byggmästarna lämna självbyggande kolonister råd och hjälp, dels ock ekonomiskt understödjer dem, som skola själva uppföra sina byggnader. Några som helst bärande skäl för att förkorta den tid, inom vilken byggnaderna skola vara färdiga, har kommittén ej funnit anförda. En åtgärd i sådan riktning vore för övrigt liktydig med att göra en under de första åren som kolonist tung arbets-

börda ännu tyngre, utan att, savitt kommittén kan finna, någon påtaglig vinst för det allmänna därmed vore ernådd.

Sin uppfattning om byggnadsfrågans ordnande på kolonaten skulle kommittén vilja sammanfatta sålunda, att staten bör i ungefär hittillsvarande omfattning fortsätta sin egen byggnadsverksamhet, att staten bör understödja dem, vilka själva uppföra sina byggnader, med anslag, som icke böra under nuvarande ekonomiska förhållanden understiga 4,000 kronor, att byggnadshjälpen bör utbetalas på sådant sätt att ekonomiska svårigheter för kolonisten ej uppstå, samt att byggnadstiden icke bör understiga 10 år.

Betesrätt.

Vid avgivande av sitt förslag om tilldelning av odlingsmark har kolonisationskommittén utgått från att en del av denna mark skulle komma att användas till mångåriga betesvallar. Därigenom skulle betesfrågan för kolonisterna få sin framtida lösning. Under de första femton åren skulle kolonisterna medgivas betesrätt å kronoparker för hästar och kor, dock ej å mark, där skogens återväxt skulle av betandet lida märklig skada.

Med stigande intensitet i ladugårdshushållningen är det väl att antaga, att kolonisterna skola finna med sin fördel förenligt att övergå till anläggande av mångåriga vallar och i möjligaste mån inskränka kreaturens betesgång i skogarna. Helt säkert kommer det emellertid att krävas rätt lång tid, innan ladugårdshushållningen nått denna ståndpunkt. Intill dess så sker, böra kolonisterna enligt kommitténs mening i avseende på rätten till användande av ohägnat område till gemensamt mulbete vara jämställda med varje annan jordägare. Enligt § 5 mom. 2 av 1857 års stängselförordning kan avtal om inskränkning i sådan rätt träffas. I föreliggande fall skulle detta ske genom förbehåll från kronans sida vid upplåtelsen av kolonat. Detta förbehåll anser kommittén böra inskränkas att gälla område, där skogens återväxt skulle av betandet kunna skadas. Är sådant område ej inhägnat, bör kolonisten vara skyldig att genom kreaturens vallande avhålla den från att beta därstädes. I fråga om betesrätt för får och getter kunna starkare restriktioner måhända finnas önskvärda. Sålunda torde det ur skogsvårdens intresse kunna finnas lämpligt, att fåren ej utsläppas på område, som är upplåtet till gemensamt mulbete, förr än vid midsommartid, under det att sådant område kan böra helt fridlysas från bete av getter. Restriktionerna i avseende på betesrätt å kronopark stå emellertid enligt sakens natur i ett visst samband med den ståndpunkt, varpå skogsvården å kronoparken befinner sig, varför frågan om betesrätt måhända icke bör regleras genom generella föreskrifter utan behandlas från fall till fall med iakttagande i huvudsak av ovanstående riktlinjer.

Skatteplikt.

Under åberopande av de skäl, som kolonisationskommittén anfört för att kolonisten bör åtnjuta viss skattefrihet, får kommittén föreslå, att utlagor och onera, som belöpa på kolonatet, må under den tid, då detta är under nyttjanderätt upplåtet, påföras kronoparken.

Rätt till jakt och fiske.

Inom kolonatets område böra dessa rättigheter tillkomma kolonisten. Kommittén håller emellertid före att rätten till fiske bör kunna givas en större omfattning och upplåtas även inom kronoparkens område, dock ej såsom ett denna åvilande ständigt servitut. Fiskerätten i kronoparkens vatten borde för vissa år i sänder fördelas mellan där bosatta kolonister, en fördelning, som hade till huvudsakligt ändamål att ordna förhållandena kolonisterna emellan. Någon särskild avgift för utövande av denna rätt borde tills vidare ej avfordras kolonisterna.

Skogstorp och odlingslägenheter.

Under rubrik »besittningsform» i början av denna skrift har kommittén omnämnt de författningar, som åren 1891, 1904 och 1909 utfärdades att gälla för upplåtande av jord från kronoparker i Norrland och Dalarna. Genom dessa författningar bildades skogstorp och odlingslägenheter, som vid 1921 års utgång uppgingo till ett antal av 2,003. Utan att vilja göra sig till förespråkare för ett uniformerande av allt odlingsarbete å kronans marker anser sig kommittén emellertid kunna uttala, att det ur administrativ synpunkt vore en förenkling, om de under olika upplåtelseformer tillkomna lägenheterna kunde erhålla väsentligen enahanda förmåner. Om statsmakterna efter noggrant övervägande komma till en viss uppfattning om de villkor, som böra gälla för upplåtelser, så synes det vara rimligt, att de personer, vilka före ett sådant beslut träffat avtal om lägenheter, böra, om de så önska komma i åtnjutande av samma villkor. Utgående från denna allmänna princip vill kommittén föreslå, att *innehavare av skogstorp och odlingslägenheter, vilka önska få sina lägenheter överförda till kolonat, må vara därtill berättigade. Allt efter de förmåner, som vederbörande hittills undfått av staten, bör det ytterligare understöd tillmätas, som må vara erforderligt för att likställighet med kolonister uppnås.* Även skyldigheter i fråga om lägenhetens bebyggande och uppodlande böra i detta sammanhang underkastas revision. Från fall till fall böra alltså både rättigheter och skyldigheter bliva föremål för övervägande, allt i ändamål att för alla skapa enahanda förutsättningar till framgång i arbetet för erhållande av utkomst.

Lega och köpeskilling.

Kommittén har redan uttalat, att den biträder kolonisationskommitténs förslag beträffande upplåtelseformen av kolonat. Kommittén anser alltså, att dessa böra utlämnas under nyttjanderätt, som sedermera kan övergå till äganderätt. För förvärvande av denna senare bör kolonisten hava att erlägga viss köpeskilling. I fråga om grunderna för dennas bestämmande föreligga tvenne förslag, det ena avgivet av kolonisationskommittén, det andra av domänstyrelsen. Enligt det förra skulle odlingsmarken med av staten upptagna diken värderas till 50 kronor, skogsmarken till 20 kronor och annan mark, undantagandes sjöar och kala berg, till 10 kronor, allt för hektar. Skogen skulle betalas efter en viss låg prisnota och därjämte skulle i köpeskillingen ingå byggnadshjälpen med det belopp, som självbyggande kolonist uppburet, om staten uppfört byggnaderna, det belopp, vartill värdet av detta arbete bestämts vid avtalets ingående. Domänstyrelsen å sin sida har föreslagit, att odlingsmarken skulle betalas med 70 kronor för hektar, under det att annan mark skulle uppskattas med hänsyn till dess i befintligt skick för skogsbörd skäliga

värde. Skog å odlingsmark och gård värderas ej, under det att skog å annan mark asättes värde efter gängse pris. Då domänstyrelsens förslag vilar på förutsättningen, att kolonisten skall erhålla medel till byggnader och odling genom upptagande av egnahemslån, ingår ej värdet av dessa understöd i styrelsens förslag till köpeskillning till staten. Enligt domänstyrelsens förslag bör egnahemslånet beräknas till den storlek, att kolonisten därmed även kan gälda sin skuld till staten för mark och skog. Hela den skuld, som kolonisten måste ikläda sig, kommer därigenom att förräntas efter de för egnahemslån gällande grunder, d. v. s. efter 4 procent under de första fem åren och sedermera efter 4.75 procent. Kolonisationskommittén hade föreslagit att köpeskillningen skulle gäldas till staten efter de grunder, som äro bestämda för betalning av egnahemslån, dock med den skillnad, att räntan skulle bestämmas till 3.6 procent. För de kolonat, som upplåtits under försökstiden hava statsmakterna fastställt kolonisationskommitténs förslag.

Vid överbägande av denna fråga har kommittén funnit, att de av kolonisationskommittén föreslagna grunderna för köpeskillningens bestämmande liksom även betalningsvillkoren äro med hänsyn till den uppgift, som kolonisationen har att fylla värda beaktande framför de av domänstyrelsen framlagda, varför kommittén tillåter sig tillstyrka de förstnämndas antagande. Kommittén kan sålunda icke finna, att domänstyrelsen anfört några som helst bärande motiv för en höjning av priset på odlingsmark från 50 kronor till 70 kronor. Kommittén finner det även vara från synpunkten av en rationell virkesvärdering principiellt oriktigt att åsätta skogen ett värde motsvarande gängse ortspris, ett värde, som den endast har vid omedelbar avverkning, eller om dess tillväxt i värde motsvarar den räntesats, varmed köpeskillningen förräntas. I detta sammanhang vill kommittén fästa uppmärksamheten vid den — åtminstone av utomstående — alltför litet beaktade omständigheten, att staten i mån som köpeskillningen inflyter återfår sina utbetalningar till byggnadshjälp. Statens penningeuppföring här motsvaras därför dels av den differens, som förefinnes mellan statens verkliga räntentgift och den av staten efter 3.6 procent debiterade räntan, dels ock av den prisskillnad, som på av staten bebyggda kolonat kan förefinnas mellan statens verkliga byggnadskostnad och den, som staten debiterar kolonisten. I båda fallen är det givetvis en uppoffring, men dock av begränsade dimensioner och, såvitt kommittén kan finna, värd att göra för det med upplåtelserna avsedda syftet.

Här kan även vara platsen för kommittén att uttala sig i anledning av domänstyrelsens förslag att kolonatens bebyggande och uppodlande skulle finansieras genom egnahemslån. Det är påtagligt, att kravet på den anslagsbeviljande statsmakten genom den av domänstyrelsen anvisade vägen skulle högst betydligt begränsas. Det är däremot icke alldeles givet, att upplåtelse skulle komma till stånd i den omfattning, som staten funne med sina avsikter överensstämmande. Vederbörande hushållningssällskaps egenahemsnämnder, men ej statsmakterna, bleve de, som bestämde taktiken i koloniseringsarbetets fortskridande, liksom även storleken av de understöd, som borde lämnas dem, åt vilka staten upplåte mark. Man kan hava skäl ifrågasätta, huruvida en sådan ordning kan vara med statens intressen överensstämmande, och huruvida det kan vara lämpligt, att staten söker övervältra det ekonomiska ansvaret för kolonisa-

tionsarbetet från egna skuldror på de som regel ej alltför bärkraftiga hushållningssällskapen.

Under den tid, som kolonist innehar kolonatet med nyttjanderätt — om nu det förslag, som i sådan rikning avgivits vinner statsmakternas gillande — bör han hava att erlægga arrende. Det förslag om storleken av detta arrende, som av kolonisationskommittén framlagts, vill kommittén biträda. Det avser, som bekant, att kolonisten betalar 3,6 procents ränta å värdet av odlingsmarken och byggnaderna, respektive å byggnadshjälpen. Kolonisationskommittén hade föreslagit, att kolonist skulle vara befriad från erläggande av arrende under de fem första år, som han innehade kolonatet. Erfarenheten har visat, att denna tid är väl knappt tillräckligt, varför kommittén vill föreslå, att den utsträcker till åtta år, och att en bestämmelse härom får retroaktiv verkan.

Tillfällen till arbetsförtjänst åt kolonisterna.

Det ena syftet med upplåtelser från kronoparkerna har varit, att staten skulle erhålla tillräckligt med arbetare för vården av sina skogar. Enligt den utredning, som av kolonisationskommittén förebragts, skulle behovet av arbetskrafter å dessa skogar i Norrland och Dalarna kräva en bosättning av 13,000 hushåll. Givetvis kunna dessa arbetskrafter ej omedelbart finna sysselsättning utan rekryteringen måste ske successivt. Att mycket arbete redan väntar på att bli upptaget synes framgå av kolonisationskommitténs uppgift rörande omfattningen av de myrar och försumpade skogsmarker, vilka kunna göras till föremål för torrläggning. Det meddelas, att arealen av dylika marker uppgår till 500,000 å 600,000 hektar, en areal, som skulle kunna göras produktiv, varigenom den verkliga skogsmarkens areal skulle ökas med 20 procent. Kolonisationskommittén fäster även uppmärksamheten vid nödvändigheten för staten att mer än vad hittills skett nedlägga arbete på hyggestrakternas förseende med återväxt och beståndens värdande genom gallringar, åtgärder vilka båda äro ägnade att utjämna den nedgång i avverkningsbeloppen, som under alla förhållanden torde vara att emotse. Förutom vid dessa rent skogsvårdande arbeten torde det vara mycket lätt för skogsförvaltningen att skaffa kolonisterna sysselsättning vid avverkningar å kronans skogar. Detta kan icke lämpligen ske genom att köpare av virke, som säljes å rot, skulle vara pliktig att använda kolonisterna vid avverkningen. Men inga som helst hinder synas, enligt vad kommittén kan se, föreligga för att staten själv avverkar virke efter förut uppgjort leveransavtal och därvid använder sig av kolonisternas arbetskraft. Att denna utväg till beredande av arbetstillfällen åt kolonisterna ej använts i större utsträckning finner kommittén anmärkningsvärt. Än mer påfallande är det, att denna försäljningsmetod i vissa distrikt, där den förr tillämpats, nu synes hava kommit till en mera inskränkt användning enligt vad för kommittén uppgivits. Tillfällen till arbete synas alltså efter allt att döma icke saknas å kronoparkerna, och då domänstyrelsen, efter vad kommittén tror sig veta, av Eders Kungl. Maj:t blivit hörd för varje gång kolonisationskommittén framlagt förslag om nya kolonisationsförsök har kommittén icke kunnat undgå att finna det påfallande, att kolonisterna ofta förklarar sig sakna arbete. Att detta icke alltid kan beredas vederbörande i omedelbart grannskap av hemmet sammanhänger med arbetets natur i de stora skogarna och är en omständighet, till vilken kolonisterna måste taga hänsyn. Medel till att bekosta dessa arbeten saknas ej. Domänstyrelsen disponerar nämligen en förnyelsefond på

cirka 6 miljoner kronor, vartill kommer att de kostnader, vilka nedläggas på avverkning av virke, som försäljes levererat vid vattendragen, givetvis återinflyta till domänverket i form av högre virkespris. Vad nu särskilt förnyelsefonden angår, så torde riksdagens önsknings kunna anses bliva beaktade, om denna toges i bruk särskilt under depressionstider, varigenom staten alltså genom sin verksamhet inverkar reglerande på arbetsmarknaden. Kommittén anser, att det för sådant fall bör vara en självklar sak, att arbetsprisen äro skäligen och utgå enligt i allmänhet inom orten gällande grunder. Ökade möjligheter att bereda arbetstillfällen å kronoparkerna skulle vinnas, om statsmakterna i enlighet med kolonisationskommitténs förslag beslöte avsättande av 15 procent utav försält virkes rotvärde att användas dels till löpande utgifter för skogsvårdsändamål dels till bildande av en fond, som för sådana ändamål kunde tillgripas, då inkomsterna från kronoskogarna i och med nedgång i avverkningsbeloppen bliva mindre. Gagnet av en sådan fond med rent skogliga motiv för dess bildande minskas givetvis ej, om den samtidigt kan tjäna ett socialt syfte att bereda arbetarna inkomstmöjligheter. Att staten i vissa fall kan sägas hava en alldeles påtaglig skyldighet att skaffa kolonisterna sysselsättning torde vara obestridligt. Kommittén avser de fall, då vid kolonisation å kronoparker arbetare från främmande kommuner överflyttat till den, inom vilken kronoparken är belägen. Då kolonisationsföretaget ej tillkommit på de ofta fattiga och hårt skattetyngda kommunernas framställning, bör det givetvis vara en statens skyldighet att ej öka deras börda genom underhållsskyldighet gent emot statens arbetare. I frågan om arbetstillfällen å kolonisterna — en angelägenhet, vilken kommittén anser sig icke kunna nog kraftigt framhäva — vill kommittén slutligen hänvisa till kolonisternas egna uttalanden i den inläga, som av två deras representanter den 24 sistlidne maj ingivits till domänstyrelsen och är intagen i styrelsens utlåtande av den 28 samma månad, pag. 73.

Kolonisationsarbetets organiserande.

För planläggning och övervakande av en verksamhet utav den omfattning som den nu behandlade kräves uppenbarligen ett härpå inriktat särskilt organ. Om uppgiften vore begränsad att gälla anskaffande av skogsarbetare för vården av kronoparkerna, skulle man kunna tänka sig, att densamma överlämnades till domänstyrelsen. Arbetet har emellertid vid sidan av skogsarbetarefrågans lösande även andra rent sociala uppgifter av icke mindre betydelse än den förstnämnda, uppgifter, vilka, såvitt kommittén kan finna, torde vara tämligen främmande för domänstyrelsens verksamhet. Av nära till hands liggande skäl kan kommittén emellertid icke framlägga ett fullt utarbetat organisationsförslag, utan då kommittén upptagit organisationsfrågan till behandling, har det uteslutande varit för att framhålla några synpunkter, som under kommitténs överläggningar blivit framförda. Kommittén håller sålunda före, att kolonisationsarbetet bör provisoriskt läggas i händerna på ett särskilt organ, vilket bör intimt samarbeta såväl med domänstyrelsen och genom denna med statens skogsförvaltning som ock med de ortsmyndigheter, vilkas medverkan för de sociala uppgifternas lösande kan vara av betydelse. Skulle det befinnas lämpligt att inrätta en för behandling av sociala jordärenden avsedd särskild organisation, varom riksdagens andra kammare detta år för sin del anhöll, att Eders Kungl. Maj:t ville verkställa utredning, så torde den nu som ett provisorium föreslagna självfallet böra upptagas i denna.

Det torde vara givet, att domänstyrelsens chef bör vara självskriven ledamot av den nämnd eller styrelse, som har att behandla frågor om jordupplåtelse från kronoparkerna. Ett framträdande önskemål vore även, att kolonisterna vore där representerade. Såväl praktisk erfarenhet i jordbruk som agronomisk sakkunskap bör även beredas rum. Slutligen bör såsom verkställande ledamot och handhavare av den dagliga förvaltningen anställas en särskild avlönad man. Kostnaden för en sådan provisorisk organisation bör kunna stanna inom måttliga gränser.

Skolfrågan.

Sedan kommittén nu i korta drag angivit de synpunkter, vilka kommittén ansett böra beaktas vid själva kolonisationsarbetet, vill kommittén slutligen fästa Eders Kungl. Maj:ts uppmärksamhet vid en angelägenhet, som intimt sammanhänger med detta arbete, nämligen frågan om beredande av tillfälle för kolonisternas barn att erhålla skolundervisning. Det har nämligen kommit till kommitténs kännedom att det finnes församlingar, vilka icke anse sig hava samma skyldighet gentemot kolonisternas barn som mot de å enskild mark boendes, då det gäller att bereda vederbörande möjlighet till skolgång. Då det finnes kolonisationsområden, inom vilka antalet skolpliktiga barn uppgår till ett tjugotal och däröver, bör ett sådant betraktelsesätt icke lämnas oanmärkt, helst kolonisterna givetvis få deltaga i de utgifter, som skolväsendet åsamkar församlingen. I de fall då bebyggelsen å kronoparken kommit till stånd genom en större inflyttning till församlingen, kan det måhända vara förklarligt, att de anslagsbeviljande myndigheterna i kommunen betänksamt se på de ökade utgifter, som därav föranledas. Men något som helst skäl för att därför helt förbise dessa nya församlingsbors krav föreligger givetvis ej, helst även de bliva skattedragare i kommunen. Om sålunda rent formellt intet kan andragas, som försvarar ett sådant tillvägagångssätt, så kan dock icke förnekas, att billigheten kunde kräva ett särskilt tillgodoseende av de kommuner, inom vilka på grund av kolonisationsarbetet utgifterna för skolväsendet bliva särskilt betungande. Kolonisationskommittén har föreslagit, att staten skulle lämna fri tomt och fritt virke till skola och lärarebostad inom kolonisationsområdena. Kommittén biträder detta förslag, men anser sig därutöver böra ifrågasätta, att något bidrag lämnas från staten, när utredningen verkligen visar behovet av sådant och att detta behov uppkommit genom bebyggelse å kronopark. Till skolfrågans ordnande i Norrland torde kommittén i annat sammanhang få tillfälle att återkomma, men har icke kunnat underlåta att här beröra den i vad den avser kolonisterna.

Den inlaga, som kolonisterna ingivit till domänstyrelsen, och vilken kommittén i det föregående vid upprepade tillfällen åberopat, avslutas med följande vädjan: »Då nuvarande ovisshetstillstånd icke gärna kan fortsätta längre samt en ändring efter regeringens direktiv skulle bliva en dödsstöt åt kolonisationen, som dock i årtionden varit en i vida kretsar varmt omhuldad framtidstanke, få vi slutligen värdsamt och enträget hemställa till dem, som det vederbör, att frågan i hela dess vidd blir framlagd till kommande riksdag och löst i den riktning försökskolonisationen gått, sålunda efter ett i praktiken prövat system, dock med de ändringar och tillägg vi i det föregående föreslagit. Vi veta, att vi i denna hemställan hava bakom oss hela den befolkningsgrupp vi nu haft att företräda.»

Denna vädjan vill kommittén på det varmaste biträda. Det vore enligt kommitténs mening i hög grad olyckligt, om denna fråga längre finge vänta på sin slutliga lösning. Kolonisationsförsök hava pågått sedan 1918 och den erfarenhet, som därvid vunnits, visar enligt kommitténs mening, att de utförts efter en väl genomtänkt plan. De korrigeringar, som böra vidtagas i de av Eders Kungl. Maj:t och riksdagen beslutade riktlinjerna för dessa försök, äro ej av mera djupgående karaktär. Vid sådant förhållande synes någon tvekan icke längre böra råda om sättet för arbetets fullföljande. Kommittén såsom representant för fyra norrländska landsting, inom vilkas områden kolonisationen till huvudsaklig del utförts och i framtiden kommer att utföras, hemställer därför i underdånighet, att proposition om kolonisationsfrågans ordnande måtte avlätas till instundande riksdag.

Kommittén har här ovan nämnt, att vissa korrigeringar i planen för kolonisationsarbetet kunna vara erforderliga. I detta sammanhang vill kommittén hemställa, att, då enligt vad kommittén erfarit för odling ej lämpad mark i visa fall såsom odlingsmark tilldelats kolonat, rättelse måtte vidtagas, om skäl härtill föreligga.

Umeå den 15 november 1924.

Underdånigst
för Landstingens Norrlandskommitté

NILS G. RINGSTRAND.

Ernst Hage.

Bilaga C.

Resolution.

Ett möte, den 4 januari 1925 i Boden, besökt av representanter för 164 kolonister i 13 kolonatområden i Norr- och Västerbotten, har efter en ingående diskussion av kolonisationsfrågan, beslutat göra följande uttalande:

Motiv för upplåtande av kolonat.

Kolonisationslagstiftningen bör avvägas såväl med hänsyn till kolonisternas krav på att få ett tillfredsställande jordbruk som med hänsyn till domänstyrelsens behov av arbetskraft för skogens skötande.

Besittningsrätt och äganderätt.

Kolonisten bör erhålla rätt att under åtta år ej erlægga ränta eller arrende, samt rätt att förvärva äganderätt, då kolonistens lämplighet konstaterats eller ock rättigheten att under *tryggad* besittningsrätt behålla kolonatet.

De nu i kontrakten befintliga, orimliga bestämmelser i § 16 och 17 rörande kolonisternas avhysande från kolonaten bör borttagas, då i alla fall

de flesta brott som i dessa paragrafer behandlas, straffas av allmän lag. Vid övergång till äganderätt bör den icke odlingsbara marken erhållas fritt. Rängebetalningen för nyttjanderätten fr. o. m. nionde året bör få erläggas under årets lopp, då detta kan verka lämpligt för kolonisterna.

Skogstilldelningen.

Skogstilldelningen bör ske, dels i form av bestående servitut å kronoparken, dels i form av viss tilldelning av skog, som vid köpet övergår i kolonistens ägo och att denna senare skogstilldelnings storlek eventuellt avpassas med hänsyn till verkställd uppodling. Tilldelningen bör under alla förhållanden tillmätas så rymligt, att den något överskrider kolonistens eget behov. Skog, som avverkas för visst områdes uppodling, tillfaller gratis kolonisten, som äger därmed förfara efter gottfinnande.

Odlings- eller dräneringsfrågan.

På varje upplåtet kolonat bör genom statens försorg uppodlas ett hektar, som uppodlas, gödslas, kalkas och besås, varvid kolonisterna användas som arbetskraft. De kolonister, som redan fullgjort denna uppodling m. m. erhålla ersättning härför. Staten anlägger utlopps- och laggdiken i sådan utsträckning att torrläggningen av kolonaten blir tillfredsställande. Underhållet av nämnda diken bekostas däremot av kolonisten. Om kolonisten ålägges viss odlings- och byggnadsplikt, anses, att största möjliga tillmötesgående mot honom bör tillämpas, då sjukdom eller andra svårigheter omöjliggjort för honom att fylla sin plikt.

Anslag till förbilligande av inköp av jordbruksredskap bör av statsmakterna åstadkommas.

Byggnadsfrågan.

Kolonisterna må efter eget val bliva självbyggare eller inflytta i av staten byggda bostäder. Då staten bygger, böra byggnaderna göras fullfärdiga, d. v. s. med all inredning och uthus. De kolonister, som erhållit statsbyggda kolonatbostäder, där detta ej skett, böra erhålla anslag eller ock bör staten komplettera byggnaderna.

Kolonisten bör i större grad än nu ha rätt att medverka vid bestämmandet av byggnadstypen. Byggnadsanslaget till självbyggare bör ej understiga 4,500 kronor.

Vägunderhållet.

Kolonisterna böra ej påläggas en vägtunga, som är större än vad som motsvarar de vanliga utgifterna för vägtungan.

Ströängar.

Där ströängar finnas på kronopark intill kolonisationsområdet, böra kolonisterna ha företräde att utnyttja dessa samt rätt att erhålla fritt virke till hässjor och lador för detta ändamål.

Betesrätten.

Kolonisten bör tillförsäkras en fortlöpande rätt till bete på kronopark.

Jakt- och fiskerätten.

Jakt- och fiskerätten utsträckas så, att denna rätt erhålles, utöver på kolonistens eget område, även på omkringliggande kronoparker.

Förfarande med till odling odugliga kolonat.

Då det konstaterats, att kolonat med till odling oduglig mark tilldelas kolonister, påyrkar mötet, att kolonist i sådant fall äger rätt begära sakkunnig undersökning och att staten tager på sig de ekonomiska konsekvenserna av ett åstadkommande av rättelse häri.

Kreaturslån.

Lån för inköp av den första kon bör räntefritt beviljas kolonist, varvid eventuellt säkerhet för dessa lån kan erhållas i nedlagt odlingsarbete å kolonat.

Beredande av arbetsförtjänst för kolonisterna.

Kolonisternas och deras vuxna familjemedlemmars rätt till arbete fastslås. Lön skall utgå med skäligt belopp, motsvarande ortens dyrortsförhållande.

Domänverket bör utvidga sin egen skogsavverkning, varvid kolonisterna beredas företrädesrätt till arbete.

Skatteplikt för kolonisterna.

Kolonisterna böra erhålla skattefrihet under den tid, då kolonaten äro upplåtna med nyttjanderätt.

Kolonisationsarbetets organiserande.

En särskild nämnd för ledande av kolonisationsarbetet, eventuellt med lokala länsnämnder under sig, bör åstadkommas. I dessa nämnder böra även kolonisterna erhålla representation.

Kolonisationsarbetet får ej läggas under domänstyrelsen.

Innehavarna av kolonaten å Alträsk kronopark ävensom av de s. k. odlingslägenheterna och skogstorpen böra erhålla rätt likställas med övriga kolonister.

Skolfrågan.

Staten inskrider, där kommunernas ekonomiska läge därtill föranleder, för att på ett tillfredsställande sätt ordna skolfrågan för kolonisternas barn.

Kolonisationsarbetets fortsättande.

Konferensen uttalar slutligen sin uppfattning om att kolonisationen bör fortsättas, varvid ovannämnda bestämmelser böra komma i tillämpning.

I en särskild resolution säges slutligen:

Det har, alltsedan kolonaten kommit till, ofta inträffat, att kreatur tillhörande kolonister, boende invid statens järnvägars linjer överkörts, varvid vederbörande ägare tillfogats stor ekonomisk förlust. Då detta beror därpå, att inom övre Norrland, flera järnvägslinjer, gränsande till kolonat, ej försetts med stängsel, vill mötet framföra det kravet, att åtgärder vidtagas för förhindrande i fortsättningen av sådana förluster för den fattige kolonisten. Mötet vill alltså hemställa, att kolonisationsnämnden måtte ingå till kungl. järnvägsstyrelsen eller om så anses nödigt, till Kungl. Maj:t med en framställning om järnvägens förseende med stängsel, där densamma gränsar intill något kolonat.